

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019. gada 5. jūlijā Nr. 1-5/100

Iekšlietu ministrijai
kanceleja@iem.gov.lv

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei
pmlp@pmlp.gov.lv

Kultūras ministrijai
pasts@km.gov.lv

Sabiedrības integrācijas fondam
aija.bauere@sif.gov.lv
info@sif.gov.lv

Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

Par Sīrijas pilsoņu ģimenēm, kam Latvijas Republikā
piešķirta starptautiskā aizsardzība

2019.gada 20.jūnijā Tiesībsarga biroja juristi piedalījās Labklājības ministrijas Patvēruma meklētāju, bēgļu un personu ar alternatīvo statusu sociālekonomiskās iekļaušanas darba grupas sēdē, kur tika minēts, ka no Vācijas Federatīvās Republikas (turpmāk – “VFR”) Latvijā ir atgrieztas divas sīriešu ģimenes, tostarp 9 nepilngadīgi bērni, kuras Latvijā nonākušas Eiropas Savienības pārvietošanas programmas ietvaros un ir saņēmušas starptautisko aizsardzību. Darba grupas sēdē tika minēts, ka vienam no bērniem – 10 mēnešus vecam zīdainim – šobrīd ir patvēruma meklētāja statuss. Darba grupas sēdē tika minēts, ka, risinot krīzes situāciju, abas minētās ģimenes uz laiku ir izmitinātas patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā “Mucenieki” (turpmāk – PMIC “Mucenieki”). Ņemot vērā, ka abās ģimenēs ir liels nepilngadīgu bērnu skaits, un šobrīd abas ģimenes ir nonākušas krīzes situācijā, ir nepieciešama steidzama, koordinēta

atbildīgo valsts institūciju sadarbība, meklējot risinājumu minēto ģimeņu ar bērniem situācijas noregulēšanai.

Biedrība “Latvijas Sarkanais krusts”, kas sniedz mentora pakalpojumus personām, kas pieprasījušas un saņēmušas starptautisko aizsardzību, informēja, ka šobrīd sniedz pakalpojumu tikai patvērumu pieprasījušajam zīdainim. Citiem atgrieztajiem Sīrijas pilsoņiem mentora pakalpojumu sniegšana nav iespējama, jo personas vairs nevar būt pakalpojuma saņēmēji.

Reaģējot uz migrācijas krīzes izgaismotajiem trūkumiem Eiropas Savienības (turpmāk – “ES”) patvēruma un migrācijas politikā, Eiropas Komisija 2015.gada 13.maijā prezentēja Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas programmu migrācijas jomā” (turpmāk – “Programma”), kas definēja tūlītēji veicamos pasākumus, lai glābtu cilvēku dzīvības jūrā, uzlabotu cīņu pret migrantu kontrabandas tīkliem, kā arī sniegtu atbalstu gan ES dalībvalstīm, kas saskaras ar nesamērīgu migrācijas plūsmu, gan trešajām valstīm, kas ir migrantu izcelsmes un tranzīta valstis. 2015.gada septembrī ES tika pieņemti divi tiesību akti, kas paredzēja patvēruma meklētāju, kuri ieradušies Itālijā un Grieķijā, pārdali starp pārējām ES dalībvalstīm, atbilstoši katrai dalībvalstij noteiktajai kvotai.

Abi iepriekš minētie Padomes lēmumi paredzēja divu gadu laikā uz citām ES dalībvalstīm kopumā pārcelt 160 000 patvēruma meklētājus.

2015.gada 20.jūlijā ES Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksmes laikā tika panākta politiska vienošanās, solidarizējoties ar trešajām valstīm, uz ES no trešajām valstīm pārmitināt 20 000 personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība.

Saskaņā ar vienošanos Latvija divu gadu laikā (līdz 2017.gada 26.septembrim) uzņemās saistības pārvietot no trešajām valstīm un ES dalībvalstīm kopumā 776 personas. Latvija šajā procesā izvēlējās uzņemt un atlasīja arī ģimenes ar bērniem. Lai arī pamatā pārceltie patvēruma meklētāji Latvijā saņēma starptautisko aizsardzību, tomēr lielākā daļa šo personu izvēlējās valsti pamest¹.

ES dalībvalstīm pastiprinot migrācijas kontroli, Latvija var sagaidīt, ka iepriekš minētās starptautisko aizsardzību saņēmušās personas tiks atgrieztas Latvijā. Kritiskā situācija, kas izveidojusies šobrīd, meklējot risinājumu sīriešu ģimeņu ar bērniem izmitināšanai un tālākai integrācijai, nākotnē var atkārtoties.

Valstij jābūt gatavai reaģēt uz otrreizējās kustības starp dalībvalstīm radītajām sekām, tādēļ tiesībsargs vēlas jo īpaši uzsvērt, ka pat gadījumā, ja starptautisko aizsardzību saņēmušās personas nav izmantojušas Patvēruma likumā noteiktās garantijas uz pabalsta un integrācijas pasākumu saņemšanu, Latvijai ir pienākums aizsargāt cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Latvijai ir jāievēro uzņemtās saistības un standarti, kas izriet ne tikai no 1951. gada 28. jūlija Ženēvas Konvencijas par bēgļa statusu (turpmāk – “Ženēvas konvencija”) un to papildinošā 1967. gada 31. janvāra Ņujorkas protokola

¹ Skat. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/vairakums-beglu-joprojam-pamet-latviju.a255980/>

(turpmāk – “Protokols”), bet arī no Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/95/ES (2011. gada 13. decembris) par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu (turpmāk - “Direktīva 2011/95/ES ”).

Attiecībā uz sociālās labklājības, integrācijas un izmitināšanas vietu pieejamību Direktīvā 2011/95/ES ir noteikts, ka dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmēji dalībvalstī, kas šo aizsardzību piešķirusi, saņem nepieciešamo sociālo palīdzību, kāda tiek nodrošināta minētās dalībvalsts valstspiederīgajiem. Alternatīvās aizsardzības statusa saņēmējiem dalībvalstis var ierobežot tās sociālās palīdzības apjomu, garantējot ne mazāk kā pamata pabalstus, kurus nodrošina tādā pašā līmenī un saskaņā ar tādiem pašiem atbilstības nosacījumiem kā dalībvalsts valstspiederīgajiem². Dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem ir pieejamas izmitināšanas vietas ar tādiem pašiem nosacījumiem kā trešo valstu valstspiederīgajiem, kas likumīgi pastāvīgi uzturas dalībvalstu teritorijā³. Lai veicinātu starptautiskās aizsardzības saņēmēju integrāciju sabiedrībā, dalībvalstis nodrošina piekļuvi tādām integrācijas programmām, ko tās uzskata par atbilstošām, lai ņemtu vērā bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statusu saņēmušo personu īpašās vajadzības, vai rada priekšnoteikumus, kas garantē šādu programmu pieejamību.⁴

Tāpat tiesībsargs vēlas īpaši uzsvērt, ka radušajās situācijā valstij jārod risinājums nekavējoties, ņemot vērā nepilngadīgo bērnu labākās intereses.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas (turpmāk – “Konvencija”) 22. panta pirmā daļa noteic, ka dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai bērnam, kas vēlas iegūt bēgļa statusu vai kas tiek uzskatīts par bēgli saskaņā ar piemērojamām starptautiskajām vai attiecīgās valsts tiesībām un procedūrām, neatkarīgi no tā, vai bērnu pavada vai nepavada viņa vecāki vai kāda cita persona, nodrošinātu pienācīgu aizsardzību un humāno palīdzību to tiesību izmantošanā, kas izklāstītas šajā konvencijā un citos starptautiskos cilvēktiesībām vai humanitāriem jautājumiem veltītos dokumentos, kuru puses ir minētās valstis.

Konvencijas skaidrojumā ir noteikts, ka tās īstenošana ir process, kurā dalībvalstis veic pasākumus, lai nodrošinātu to, ka visiem bērniem, kuri ir tās jurisdikcijā, ir visas Konvencijā paredzētās tiesības. Konvencijas 4. pants nosaka to, ka dalībvalstis veic „visus nepieciešamos likumdošanas, administratīvos un citus pasākumus”, lai īstenotu tajā atzītās tiesības. Ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt to, lai visi valsts tiesību akti būtu pilnībā saderīgi ar Konvenciju un lai Konvencijas principus un noteikumus varētu tieši un pareizi piemērot.⁵

² Skat. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu, 29.pants.

³ Turpat, 32.pants.

⁴ Turpat, 34.pants.

⁵ CCPR, General Comment No. 5 (2003), CRC/GC/2003/5, (27 November 2003), para 1.

Lai reaģētu uz esošo situāciju un sagatavotos turpmākai atpakaļ uzņemšanai, lūdzam iesaistītās atbildīgās institūcijas sniegt tiesībsargam **ne vēlāk kā līdz š.g. 18.jūlijam** atbildes uz šādiem jautājumiem.

Jautājumi Iekšlietu ministrijai:

- 1) Cik bieži citas ES dalībvalstis ir atgriezušas Latvijā ārzemniekus, kam Latvijas Republikā ir piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss (turpmāk – “pārņemtie ārzemnieki ar piešķirto starptautisko aizsardzību”)? Cik no šīm personām pirms izceļošanas no Latvijas un atpakaļuzņemšanas deklarēja savu dzīvesvietu Latvijā? Būsim pateicīgi, ja sniegtajā atbildē tiktu ietverts laika posms no 2014.gada.
- 2) Cik personām no kvotas ietvaros pārceltajiem patvēruma meklētājiem Latvijā tika piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss? Cik no šīm personām bija nepilngadīgas? Ja tas objektīvi ir iespējams, lūdzam sniegt informāciju par to, cik liela daļa no šīm personām arī tuvāko piecu gadu laikā vēl aizvien būs nepilngadīgas.
- 3) Kāda ir Iekšlietu ministrijas, t.sk. Valsts robežsardzes (turpmāk – “VRS”) un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk – “PMLP”), tālākā rīcība pēc pārņemto ārzemnieku ar piešķirto starptautisko aizsardzību saņemšanas no citām ES dalībvalstīm? Vai personām tiek pagarināts starptautiskās aizsardzības statuss, un kur viņas tiek izmitinātas?
- 4) Kādas tiesības tiek nodrošinātas nepilngadīgajām personām, ņemot vērā to īpaši aizsargājamo statusu?
- 5) Vai un kam VRS un PMLP ziņo par pārņemtajiem ārzemniekiem ar piešķirto starptautisko aizsardzību?
- 6) Vai pārņemtos ārzemniekus ar piešķirto starptautisko aizsardzību drīkst izmitināt PMIC “Mucenieki” un vai tas ir noticis arī citos gadījumos? Ja IeM un PMLP sadarbībā ar VRS ir radušas citu izmitināšanas risinājumu, lūdzam to norādīt?
- 7) Vai Iekšlietu ministrijas ieskatā ir iespējams atjaunot pabalstu (bēgļa vai alternatīvo statusu ieguvušās personas pabalsta vai vienreizējā finansiālā atbalsta) izmaksu no citām ES dalībvalstīm atgrieztajiem bēgļiem un alternatīvo statusu saņēmušajām personām, ja viņi to nav saņēmuši par visu Patvēruma likumā noteikto laika posmu tādēļ, ka ir pametuši valsti? Būsim pateicīgi, ja sniegtajā atbildē varēsiet norādīt, kur tika novirzīti agrāk starptautisko aizsardzību saņēmušajām personām neizmaksātie pabalsti un šobrīd nepieprasītais un neizmaksātais vienreizējais finansiālais atbalsts.

Jautājumi Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei:

- 1) Kādu statusu šobrīd PMIC “Mucenieki” izmitinātās Sīrijas pilsoņu ģimenes ir saņēmušas Latvijā un kad minētās ģimenes ir pametušas Latvijas Republiku?
- 2) Vai šobrīd PMIC “Mucenieki” izmitinātajām Sīrijas pilsoņu ģimenēm ir piešķirts un izmaksāts vienreizējais finansiālais atbalsts vai bēgļa vai alternatīvo

statusu ieguvušas personas pabalsts, ja personas statusu saņēma līdz 2017.gada 24.maijam?

3) Vai kādam no statusu saņēmušajiem un šobrīd PMIC "Mucenieki" izmitinātajiem Sīrijas pilsoņiem ir bijusi deklarētā dzīvesvieta Latvijas Republikā? Informācija nepieciešama, lai izvērtētu šo personu iespēju vērsties pēc sociālās palīdzības pie kādas konkrētas pašvaldības.

Jautājumi Kultūras ministrijai:

1) Vai Kultūras ministrija saskata iespēju piešķirt mentora pakalpojumu gan šobrīd no VFR atgrieztajām Sīrijas pilsoņu ģimenēm, gan nākotnē arī citām starptautisko aizsardzību saņēmušajām ģimenēm, kuras varētu tikt atgrieztas Latvijā?

2) Kāds ir Kultūras ministrijas redzējums par atbalsta personas piešķiršanu starptautisko aizsardzību saņēmušajām personām, kuras vairs nevar pretendēt uz mentora sniegto pakalpojumu, bet nav integrējušās sabiedrībā tādā mērā, lai spētu patstāvīgi dzīvot un komunicēt ar valsti un konkrēto pašvaldību?

Jautājumi Sabiedrības integrācijas fondam:

1) Vai šobrīd no VFR pārņemtās un PMIC "Mucenieki" izmitinātās Sīrijas pilsoņu ģimenes, kuras ir saņēmušas starptautisko aizsardzību Latvijā, ir saņēmušas mentora pakalpojumu? Ja pakalpojums tika saņemts, lūdzu norādīt, kādā laika posmā.

2) Kad statusu saņēmušās un šobrīd PMIC "Mucenieki" izmitinātās Sīrijas pilsoņu ģimenes izceļoja no Latvijas Republikas?

Jautājumi Labklājības ministrijai:

1) Vai šobrīd PMIC "Mucenieki" izmitinātajām Sīrijas pilsoņu ģimenēm ir piešķirts un izmaksāts pabalsts uzturēšanās izmaksu segšanai? Cik ilgu laiku šis pabalsts tika maksāts?

2) Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 3.panta 1^l daļu personām, kuras uzturas Latvijā un kurām piešķirts alternatīvais statuss, kā arī šo personu ģimenes locekļiem, kuri uzturas Latvijā, ir tiesības saņemt šajā likumā minēto pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai, patversmes un naktspatversmes pakalpojumus, kā arī sociālā dienesta informāciju un konsultācijas. Pašvaldības sociālais dienests ir tiesīgs piešķirt dzīvokļa pabalstu personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, tādā kārtībā un apmērā, kāds noteikts attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem.

Vai šobrīd no VFR pārņemtās un PMIC "Mucenieki" izmitinātās Sīrijas pilsoņu ģimenes ar vairākiem nepilngadīgiem bērniem, kuras ir saņēmušas starptautisko aizsardzību Latvijā, var saņemt alternatīvu pakalpojumu piedāvātajiem patversmes un naktspatversmes pakalpojumiem?

3) Vai Labklājības ministrijas ieskatā iepriekš minētie pakalpojumi nodrošina bērnu tiesību un vislabāko interešu ievērošanu?

4) Vai Labklājības ministrijas ieskatā ir iespējams atjaunot uzturēšanās izmaksu segšanai paredzētā pabalsta izmaksu no citām ES dalībvalstīm atgrieztajiem bēgļiem un alternatīvo statusu saņēmušajām personām, ja viņi to nav saņēmuši par visu Patvēruma likuma 53.panta piektajā daļā noteikto termiņu? Būsim pateicīgi, ja sniegtajā atbildē norādīsiet, kur tiek novirzīts starptautisko aizsardzību saņēmušajām personām neizmaksātais uzturēšanās izmaksu segšanai paredzētais pabalsts.

Ar cieņu
Tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību
nodaļas vadītāja

I.Piļāne